

САҢГА ОЛЖ

№ 14 (12044) • Муус устар 17 күнэ, 2026 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Интервью

Эдэр терапевт-быраас
сүбэлэрин дьон сэргиир/2

Тиэргэн

Арыылаах киэн туттар ыала -
Сивцевтэр/4

Үөрэх

Судаарыстыбаннай
түмүктүүр эксээмэннэри
туттарыы чугаһаата/6

Олимпиаец өрөгөй кыайыытын үбүлүөйдээх сылыгар анаммыт турнир ыытылынна

Спорт. Павел Павлович
төрөөбүт-үөскээбит улууһуттан
эдэр бөбүөстөр кыттан
ситиһиилээх кэллилэр/3

Иван Фомин//ХААРТЫСКА ДЬОРУОЙ ТУС АРХЫЫБЫТТАН ЫЛЫЛЫННА.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Муус устар
17 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Муус устар
18 күнэ
СУБУОТА

Муус устар
19 күнэ
БАСКЫҤААННА

Муус устар
20 күнэ
БЭНИДИЭНЬИК

Муус устар
21 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

Муус устар
22 күнэ
СЭРЭДЭ

Муус устар
23 күнэ
ЧЭППИЭР

6° -4°

4° -6°

4° -7°

4° -5°

3° -7°

2° -9°

5° -6°

Улуу тириэньэр үбүлүөйдээх сылын тэрийи сүбэ мунһаба буолла

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев өрөспүүбүлүкэ физическэй култуураҕа уонна спорка миниистирин Леонид Спиридоновы кытта саха норуотун уһулуччулаах тириэньэрэ Дмитрий Петрович Коркин 2028 с. туолуохтаах 100 сыллаах үбүлүөйүн тэрийэн ытыгыга өрөспүүбүлүкэтээби хамыһыһа бэрэссэдээтэлин, Бырабыыталыстыба Бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Сергей Местников сүбэ мунһабар кыттыбыт. Мунһаха сүрүн кэпсэтиилэр бу боппуроска быйыл кулун тутар 3 күнүгэр бигэргэтиллибит Чурапчы улууһа кыттылаах кэлим үлэ былаанын тула барбыт.

ТЭТТИК

Чурапчы улуунун сайдыытын санга киэпкэ дьүүллэстилэр

Өрөспүүбүлүкэтээби муниципальнай тэриллиилэр Сэбиэттэрин X-с сийиэһин иитинэн Чурапчы улуунун тирээн турар кыһалҕалаах боппуростарыгар туһуламмыт оробуочай көрсүһүү буолла. Манна өрөспүүбүлүкэ 7 биедэмистибэлэриттэн, тэрилтэлэриттэн кытыннылар. Мунһабы СӨ ОДьКХ миниистирин эбээһинэһин толорооччу, оройуон куратора Аян Кириллин тэрийдэ. Кэпсэтиигэ улууспут баһылыга Степан Саргыдаев салайааччылаах Чурапчы салалтатын дэлэгэссийэтэ кытынна. ОДьКХ, энергетика, ол иһигэр хочуолунайдары тутуу, сангардан оноруу, хомунаалынай инфраструктураны сангарды, нэһиликтэргэ гаас ситимин салгы киллэри болҕомто киинигэр турдулар. Итини тэнгэ суоллары тутуу, өрөмүөннээһин, социальнай эбийиэктэри үбүлээһин, олоххо киллэри, тыа хаһаайыстыбатын сайыннары, сирин нүүлүсүү, кытылы бөбүөгөтүү, "Хаарбах дьийтээн көһөрүү" бырагырааманы салгы олоххо киллэри былааннарын дьүүллэстилэр. Киирбит этиилэр ырытыллан, хонтуруолга ылылыннылар.

Бииргэ үлэлэнигэ сөбүлэнг түһэристилэр

Улууспут баһылыга Степан Саргыдаев СӨ Култуура уонна духобунай сайдыы миниистирин Афанасий Ноевы кытта бииргэ үлэлэни сөбүлэнгин түһэристилэр. Сөбүлэнг култуура эйгэтин сайдыытыгар, төрүт үгэһи хаалларыыга уонна нэһилиэнньэ духобунай өй-санаа өттүнэн сайдарыгар туһуланар. Миниистир кытта көрсүһүүгэ улуустаабы култуура салалтата, нэһиликтэр баһылыктара, биир дойдулаахтарбыт - Үүнэр көлүөнэ тыйаатырын төрүттээччитэ Матрена Павлова, бу тыйаатыр артыыстара Анна Флегонтова, Татьяна Хомподоева, Эстрада тыйаатырын артыыһа Николай Гоголев, "Симэх" национальной киин салайааччыта Яна Игнатьева, Национальной художественнай түмэлтэн Дмитрий Никонов уонна улууспут историятын үөрэтэ, чинчийэ сылдьар Дмитрий Скрябин кытыннылар.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Ил Дархан Уһук Илин федеральной уокурук Сэбиэтин мунһаҕар кытынна

Мунһаҕы Бэрэсидьиэн Уһук Илинги федеральной уокурукка боломуочуйалаах бэрэстэбиитэлэ Юрий Трутнев салайан ыытта. Эрэгийиэннэр сааскы халаан уутун уонна ойуур баһаарын кутталлаах кэмнэригэр бэлэмнэрин, ону тэнгэ Уһук Илин 2030 сылга диэри социальной-экэнэмиичэскэй сайыннарыы саҥа стратегиятын дьүүллэстилэр.

«Бу Арасыйыа Бэрэсидьиэнин соруудаҕынан уокурук бары эрэгийиэнин кыттыгытынан бэлэмнэнэр суолталаах докумуон буолар. Кэлэр нэдиэлэҕэ Дьокуускайга «Судаарыстыбаннай былааннааһын Илинги киинэ» тэрилтэ кыттыгылаах мунһаҕы ытытыахпыт. Онно Уһук Илин уопсай сайдыгытын стратегиятын бэлэмнэһин чэрчитинэн өрөспүүбүлүкэ стратегиятыгар уларытылары киллэриини көрүөхпүт», – диэн Айсен Николаев үллэһинэ.

«Сүрүн күүстэр уонна тиэхиникэлэр барыта бэлэм турукка киллэрилиннилэр. Саха сиригэр бу боппууостар дьон-сэргэ куттала суох буолуутун, инфраструктура туруктаах үлэтин кытта быһаччы сибээстээгинэн ураты хонтуруолга тураллар. Тустаах федеральной структуралары кытта бииргэ үлэлээн, айылҕа кутталлаах кэмнэри этэнгэ аһардар туһугар бары кыахпыттын уруохпүт», – диэн Ил Дархан мунһааха эттэ.

«Уруйдан, улуу олонхобут!» куонкурус үс түһүмэхтинэн ытытыллаҕа

«Уруйдан, улуу олонхобут!» диэн Ил Дархан бириинигэр олонхону толорууга өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкурус Арчы дьиэтигэр арыллыбытыгар Амма, Бүлүү, Горнай, Мэнгэ Хаҥалас, Муома, Нам, Сунтаар, Таатта, Уус Алдан, Хаҥалас, Чурапчы улуустарыттан уонна Дьокуускай куораттан 37 олонхобут кыттыгыны ылар. Өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкурус үс түһүмэхтээх буолуоҕа. Бастакы түһүмэх муус устар 8-10 күннэри хабар, иккис түһүмэх – ыам ыйыгар, түмүктүүр түһүмэх – сэттинньигэ. Кыайыылаахха 500 тыһ.солк. Олонхо бырааһынньыгар – сэттинньи 25 күнүгэр Ил Дархан бэйэтэ туттарыаҕа. Иккис миэстэҕэ – 200 тыһ. солк., үһүс миэстэҕэ – 100 тыһ. солк. наҕараадаланыахтара.

Байыастарга бырааһынньыктааҕы ас наборун бэлэмниилэр

Анал байыаннай дьайыыга сылдьар байыастарбытыгар Кыайы күнүн көрсө бырааһынньыктааҕы ас наборун бэлэмнэһин үлэтэ саҕаламмытын Ил Дархан иһитиннэрдэ. Бу үлэ эрдэттэн барара биир дойдулаахтарбытыгар хас биирдиилэригэр кэмигэр тиксэрэр сыаллаах. Наборга олохтоох хампаанньалар бородуукталара, ону кытта төрөөбүт сир сылааһа баар. Ити курдук хорсун буйуттарбыт Саха сиригэр көмөтүн мэлдьи биллэлэрин туһугар дьоммутун өйүүр үлэ тиһигин быспакка барар.

«Муравьев-Амурский 2030» диэн салайар каадыры бэлэмниир бырагыраама курсаннарын кытта көрсүһүү буолла

Айсен Николаев «Муравьев-Амурский 2030» диэн салайар каадыры бэлэмниир бырагыраама төрдүс потогун бүтэрэр курсаннары кытта көрсүтэ. Кинилэри үөрэтии бүтэһик түһүмэҕэ Дьокуускайга муус устар 11-19 күннэригэр ытытылар. Ил Дархан бу бырагыраама настаабынныыга буолан, дойду араас эрэгийиэннэриттэн кэлбит курсаннары кытта ирэ-хоро кэпсэттэ, Саха сиригэр креативнай индустрия сайдыгытын, экспортер быһыытынан улахан ырыынакка тахсытытын ырыттылар. Киинэ, анимация, муусука, дизайн, ювелирнай дьыала туһунан көрдүлэр. Хас биирдии тыл этээччи киэн ырыынакка тахсыыга бэйэ уратытын сүтэрбэт, харыстыыр, төрүт үгэстэри, культураны сайыннарар, байытар туһугар санааларын үлэһиннилэр. Ааспыт потоктарга кыттыбыттар үгүс выпускник номнуо дойду эрэгийиэннэрин салайсар.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Эдэр быраас сүбэлэрин дьон сэргиир

Интервью. Сардаана Стручкова — доруобуйаны көрүнэр, харыстанар туһунан кэпсиир блогер

Анна ЗАХАРОВА

Кэлинги кэмгэ бобуулаах
социальной ситимгэ
sardanella_st диэн страница-
лаах блогер, эдэр терапевт-
быраас Сардаана Стручкова
сүбэтин үгүс дьон сэргээн
көрөр-истэр буолла.

Кини страницатыгар дьон тус доруобуйатын эрдэттэн көрүнүөхтээгин, харыстаныахтааҕын, «бэйэтэ эмтиэкэлэм-мэккэ», быраастан сүбэлэтэн эмтэниэхтээгин, ыалдыбыт киһиэхэ бастакы суһал көмөнү сөпкө оноруу туһунан о.д.а. доруобуйа харыстабылыгар аналлаах бэрт сиһилии, уу сахалыы өйдөнүмтүү гына быһааран кэпсиир үгүс видеолара, суругунан да таһаарыылара болҕомтону тардаллар. Ол эрээри кини туһунан сиһилии собуус элбэх киһи билбэтэ буолуо.

Сардаана Семеновна терапевт-быраас идэтин баһылаан, «Земскэй доктор» бырагырааманан билигин Хатылы нэһилиэтин балыһатыгар бырааһынан таһаарыылаахтык үлэли сылдьар. Эдэр испиэлиис – бүтүгүнү балаһабыт ыалдыта.

●●● Сардаана Семеновна, үтүө күнүнэн! Кэпсэтибитин бэйэҕин билиһиннэрииттэн саҕалыахха. Хантан төрүттээххин, төрөпүттэриң туһунан кылгастык ааҕааччыларбытыгар билиһиннэр эр.

●●● Ийэм Антонина Герасимовна, аҕам Семен Семенович Литвинцевтэр – Хатылы төрүт олохтоохторо. Кинилэр соҕотох оҕолоро буолабын. Д.П. Коркин аатынан өрөспүүбүлүкэтээҕи спортивной эрэллэри бэлэмниир интэринээт-оскуолаҕа волейбол отделениягыгар дьарыктаммытым. Онно үөрэнэ сылдьан, 9-с кылаастан ыла, ханна үөрэнэ барарбын чопчу быһаарыммытым. Онон учууталларым уһуйууларынан, химия, биология предметтарын дьаныһан үөрөппитим. 2016 сыллаахха оскуолабын кыһыл көмүс мэтээлинэн бүтэрэн, Дьокуускайдаағы мединститутка ситиһиилээхтик туттарсан кирибитим. Онно терапевт-быраас идэтигэр үөрэммитим.

●●● Үөрэххин бүтэрэн баран ханна үлэли барар былааннаах этин, ким сүбэтинэн Хатылыга үлэли кэлбиккиннэй?

●●● Үөрэнэ сылдьан, «Земскэй доктор» бырагырааманан бастаан, Уус Майаҕа үлэли барарга дуоҕабардаспытым. Ол

эрээри, Хатылыга үлэ миэстэтэ тахсан, үөрүүнү кытта дойдубар кэлэн 3-с сылбын үлэлибин.

●●● Хаһан баҕарар эдэр испиэлиис бастаан үлэлириң уустуктары көрсөр. Эн ордук туохха ыарырҕаппыккыннэй?

●●● Үлэли кэлбиппэр, нэһилиэк дьаһалтата сонно тута толору хааччыллыылаах кыбартыра биэрбитэ. Онон дьиэ кэргэмминин олорор дьиэ боппуруоһугар кыһалҕаны көрсүбэтэхпит. Бастаан утаа, үлэҕэ улахан уопута суох киһи кэлэбим дии. Оноуа бииргэ үлэлиир кэлигэлэрбиттэн үгүстүк сүбэлэтэр этим, үлэбэр-хамнаспар улахан өйөөбүттэрэ. Идэм терапевт-быраас буолан, педиатрия хайысхатыгар – оҕолору көрүүгэ ордук ыарырҕаппытым. Ити хайысхаҕа практика суоҕа. Үлэбэр тахсыбыт иккис күммэр саҥа төрөөбүт оҕо патронажтыгы барарбар соруйбуттара. Онно долгуйбуппун умнубаппын. Ол эрээри бииргэ үлэлиир кэлигэлэrim, бизлэrim сүбэлэринэн син барыта орун-оннугар түһэн, табыллан, үлэли-хамсыы сылдьабын.

●●● Сардаана Семеновна, кэлэтибин туһунан кылгастык сырдатат түс эр.

●●● Хатылытаағы врачевой амбулаторияҕа 5-һиз буолан үлэлибит. Бизлэrimнэн Надежда Ноговицына, участковой сиестэрэнэн Сандаара Захарова, техүлэһиттеринэн Вера Барашкова, Андрей Драгунов үлэлиилэр.

●●● Социальной ситимгэ блогер быһыытынан хаһан, туох сыаллаах бастаан тахсыбыккыннэй?

●●● 2025 сыл бүтүүтүгэр аан бастаан, бэйэм үлэм туһунан сахалыы пост таһаарбытым. Онно үгүс дьон сэргээн, сурутан кириэн барбыттара. Ол иһин хас биирдии киһи бэйэтэ билэринэн эмтэммэккэ, медицина бигэргэтиитигэр олобуран эмтэнэллэrim наадатыгар, анал блокпун салгыы сайыннарар-

га санаммытым – тус доруобуйаны көрүнүүгэ, ыксаллаах түгэнгэ бастакы суһал көмөнү онорууга, доруобуйаны харыстаныыга анаммыт суруйууларбын, видеоларбын таһаартыыр буоллум. Үгүс киһи туһааннаах ыйытыларынан биэрэн сүбэлэтэр, махтанар.

●●● Дьон ордук ханнык тиэмэҕэ тахсаргын сэргиилэрий? Блоккун салгыы сайыннарар инникитин туох былааннааххын?

●●● Дьон ордук үлэбэр буолбут түгэннэрбин, сүрэх-тымыр ыарыыларын сэргэтиигэ анаммыт таһаарыыларбын сэргиир. Элбэх киһи бэйэтин страницатыгар, билэр дьонноругар ылан тарҕатар. Блогум статистикатын ырыттааха, ону үгүс дьон сэнгээрэн көрөр. Онон туһааннаах тиэмэлэринэн көрөн, салгыы видеолары, суруйууларбын таһааран иһэр былааннаахпын.

●●● Дьиэ кэргэнин туһунан уонна иллэн кэмнитигэр сөбүлүүр дьарыккытың ааҕааччыларбытыгар кылгастык сырдат эр.

●●● Биһиги дьиэ кэргэн үс кыыс оҕолоохпун: улахан кыыс Аделина 6 саастаах, орто кыыс Мия 4 саастаах уонна кырабыт Амина 2 сааһын туолаары сылдьар. Үһүн – уһуяан иитиллээччилэрэ. Кэргэним Семен билигин Магадаанга вахтаҕа үлэли сылдьар. Дьиэ кэргэнинэн айылҕалыын алтыһарбытын, кэргэмминин балыктыырбытын сөбүлүүбүт.

●●● Ааҕааччыларбытыгар баҕа санаан, тугу сүбэлигин?

●●● Бэйэҕит доруобуйагытын мэлдьи көрүн, харыстана сылдьын, ыарыыны эрдэттэн сэрэтэр туһуттан сыл аайы диспансеризацияны ааһын, хронической ыарыылаах, учуокка турар дьон сылга биридэ-иккитэ бырааскытыгар көрдөрүнүн. Бука барыгытыгар чэгиэн доруобуйаны, дьиэ кэргэнигитэр дьолу-соргуну, истин тапталы, байылыат олобу баҕарабын.

●●● Сардаана Семеновна, кэпсэтиң иһин махтанабыт, эйиэхэ эмиэ чэгиэн доруобуйаны, талан ылбыт идэҕэр үрдүк ситиһиилэри, тус олоххор, дьиэ кэргэнгэр дьолу-соргуну, социальной ситимгэр сурутааччың ахсаана эбиллэ-элби турдун, доруобуйагытын көрүнүүгэ кэрэхсэбиллээх сүбэлэриң кэтэһэбит!

Эрдэттэн бэлэмнэнии элбэҕи быһаарар

Тэрилтэ түбүгэ. «Лесресурс» тэрилтэ ойуур баһаарыгар бэлэмнэнии үлэтин сылы эргиччи ыытар.

Людмила ГОРОХОВА

Сотору кэминэн айылҕа-быт уһуктан тыаҕа бултуу, сынньана тахсыы үксүөҕэ. Ол күннэртэн күөх айылҕа-бытын харыстаан, ойуур баһаарыттан сэрэхтээх буолуохтаахпыт умууохха наада. Улууспутугар ойуур баһаара тахсыбатын туһугар сэрэтэр үлэни тэрийэр, ойуур баһаарын бохсор тэрилтэнэн «Лесресурс» судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэ буолар. Уопсайа 29 үлэһиттээх тэрилтэни былырын тугуһан Петр Кузьмин салайар.

Бу тэрилтэ сүрүн үлэтинэн – ойуур баһаарын умурдууруу, баһаар тахсыбатын туһугар сэрэтэр үлэни тэрийии буолар. Сайынын ойуурга тахсыбыт баһаары бохсор эбит буоллахтарына, кыһын тыаҕа, түһэриллибит түһээнинэн, суоллары онороллор, дэлээнэни ыраастыыллар, шлагбауннары туруораллар, ирдэбиллэргэ эппиэттир сынньанар сирдэри онороллор, ойуурга баһаар тахсар түгэнигэр уу ыытарга күөллэргэ быһыт онороллор.

○○○ «Тэрилтэбитигэр 11 тиэхи-ньикэлээхпит. Былырын «Зеленые платежи» бырагырааманан 33 мөл. суумалаах мульчер диэн улахан тиэхи-ньикэ кэлбитэ. Бу тыа баһаарын утары үлэни ыытарбытыгар биир саамай туһалаах, ойуурга суолу онорор, дэлээнэни ыраастыыр тиэхи-ньикэ буолар. Саха сирин үрдүнэн биһиэхэ эрэ кэ-

лбитэ, онон улууспутугар эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэни барытын кэрийэн үлэири. Холобур, ааспыт нэдиэлэҕэ Горнайга баран кэллэ. Сүрдээх абыраллаах тиэхи-ньикэ.

Уопсайа 29 үлэһиттээхпиттэн, үһэ – инженер, биир мэхээнник, биригэдьири уоннаабыта – ойуур баһаарын утары үлэири байыастар. Сайынны өттүгэр түөрт биригэдьэҕэ арахан үлэирибит. Ойуурга баһаар тахсар түгэнигэр 3 чаастаахпыт, бу бириэмэ иһинэн миэстэтигэр тийиэхтээхпит. Онон хаһан баһаар бары бэлэм сылдыабыт, сайынны ыраах айаннаабыт.

Баһаар сезонун кэмигэр байыастар, ханна улахан баһаар турбутунан, өрөспүүбүлүкэбит улуустарынан баһаары бохсо бараллар. Былырын Томпо-

во, Мииринэйгэ, Читаҕа үлэ-лэббиттэрэ.

Баһаар барыта кэриэтэ дьон дьалабайыттан тахсар. Былырын улууспутугар биир баһаар турбута. Ыам ыйыгар, күсчүттартан сылтаан, Хадаарга баһаар туран, 6,5 га иэннээх сири сиэбитэ. Хата, кэни илигинэ, эрдэ биллэн, тутта умурбулбут.

Айылҕабытын харыстаан бары сэрэхтээх буолуохпутун наада, көрүлүбэтэх сирдэргэ уоту оттор булгуччу буоллар. Онно ананан оноһуллубут сирдэргэ эрэ көнүллэнэр. Сыл ахсын уончалыы сынньанар сири оноробут. Былырын Чурапчыга Татаар Күөлүн таһынан, Хатылыга, Хадаарга, Хайахсыкка, Арыылаахха дьон сынньана тахсын сөптөөх сирдэригэр ирдэбиллэргэ эппиэ-

тиир, озорор сирдээх, баннердаах, уот оттор сирдээх куттала суох сынньанар сирдэри онортообуппут.

Мань сэргэ, сыл ахсын 400 га иэннээх сиргэ профилактикалыыр өртөөһүн үлэтин тэрийэбит. Бу үлэни баһаар кэмэ бүппүтүн кэннэ, алтынныттан ытабыт. Иллэрээ сыл Тандаҕа, былырын Туолумаҕа тахсыбыппыт. Быыл ханна тахсарбыт биллэ илик.

Улууспутугар авиация суох буолан, ойуурдарбытын Тааттатаабы уонна Амматаабы «Авиалесохрана» тэрилтэлэрэ үөһэттэн күннэтэ кэтээн көрөллөр. Сүрүн сорукарарынан ойуурга күөдүйбүт баһаары суһаллык миэстэтин быһаары буолар. Тутта биһиэхэ биллэрэллэр. Мань тэнэ ойуурдарбытын спутник нөһүө эмиз кэтээн кө-

рөбүт.

Онон тиэхи-ньикэ, инбэнтээр, байыастар да өттүлэринэн быйылгы ойуур баһаарыгар бэлэм буоллубут. Үп көрүлүүтэ үчүгэй. Ойуурга баһаар турбутун көрдөххүтүнэ, Чурапчытаабы Лесничество диспетчерскай сулууспатыгар **41-594, эбэтэр ЕДДС-ка 41-660, 8(984)119-46-03** нүөмэрдэргэ эрийэн биллэрин», - диэн Петр Васильевич үлэ-хамнас хайысхаларын туһунан быһааран кэпсээтэ.

Айылҕа бултуу-алтыы, сир астыы, оттуу, сынньана табыстахытына, уоттан сэрэхтээх буоларгытын умнуман, Ийэ айылҕабытыгар бука бары эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһабын, харыстыабын!

Спорт. Олимпиаец өрөгөй кыайыытын үбүлүөйдээх сылыгар анаммыт турнир ыытылынна

Елена МАКАРИНСКАЯ

Муус устар 7-9 күннэригэр Дьокуускайга биир дойдулаахпыт, олимпийскай чөмпүйүөн Павел Пинигин 1976 сыллаахха ыытыллыбыт 21-с олимпиадаҕа кыайыта 50 сылыгар анаммыт турнира буолла.

Өрөспүүбүлүкэтээби, Бүтүн Арасыйытааҕы уонна норуоттар икки ардыларынааҕы таһымнаах турнир 1000-тан тахса эдэр спортсмены түмтэ.

Өрөспүүбүлүкэтээби турнирга 2013 сыллаабылар уонна итинтэн кырлар, Бүтүн Арасыйытааҕыга 16 саастарыгар диэри оҕолор уонна норуоттар икки ардыларынааҕыга 18 саастарыгар диэри уолаттар кииристилэр.

Арасыйыта 9 регионуттан – Дагестан-

тан, Чечняттан, Осетияттан, Брянскайтан, Красноярскайтан, Бурятияттан, Забайкальеттан, Иркутскайтан, Тываттан уонна Саха сириттэн 300-тэн тахса тустуук кытынна. Мань таһынан Кыргызстантан, Казахстантан, Белоруссияттан, Монголияттан уонна Таджикистантан кэлбит бөһөстөр тустуу араас истииллэрин, бэйэлэрин “оскуолаларын”, үгэстэрин көрдөрдүлэр.

Павел Павлович төрөөбүт-үөскээбит улуһуттан эдэр бөһөстөр кыттан ситиһиһиллэх кэллилэр. Ол курдук:

2013-2014сс.

30 кг

Громов Оскар - 3 м

32 кг

Баттахов Богдан - 1 м

2011-2012сс.

38 кг

Чорду Андрей - 3 м

41 кг

Фомин Иван - 2 м

48 кг

Яковлев Марат - 2 м

Сидоров Дьулус - 3 м

52 кг

Аввакумов Дьулус - 3 м

Пахомов Аман - 3 м

68 кг

Андросов Павел - 3 м

2009-2010сс.

51 кг

Ачикасов Костя - 3 м

Уолаттарбытын уонна кинилэр тириэньэрдэрин эвэрдэлээн кэбиһиэбин. Өссө да ситиһиһилэр кэлэ турдуннар!

Арыылаах киэн туттар ыала – Сивцевтэр

Тиэргэн. Үрүңгү көмүс сыбаайбаларын бэлиэтээбит Сивцевтэр дьиэ кэргэн күн-күбэй ийэлэрэ Наталья талбыт идэтин, дьиэ кэргэнин туһунан сэнэргиир

Марфа ПЕТРОВА

Быйыл Арыылаах нэһилиэгин биір киэн туттар актыбынай ыала Наталья Гаврильевна уонна Роман Романович Сивцевтэр үрүңгү көмүс сыбаайбаларын бэлиэтиллэр.

Бүгүңгү балаһаҥа анаан элбэх оҕолоох ыал күн күбэй ийэтин Наталья Сивцеваны кытта кэптэтибит. Далбар хотун талбыт идэтин, оҕону иити уонна дьиэ кэргэнин туһунан сэнэргээтэ.

●●● **Үтүө күнүнэн, Наталья Гаврильевна! Бэйиң уонна дьиэ кэргэниң туһунан билиһиннэрэ түс эрэ.**

○○○ Мин – Үөһээ Бүлүү Кэңтигиттэн төрүттээхпин. 1999 сыллаахха Бүлүүтээҕи педучилищени бүтэрэн, Арыылааха алын кылаас учууталынан ананан кэлбитим. Күн бүгүңгүтэ дьиэри ханна да халбарыйбакка, Арыылаах орто оскуолатыгар үлэлиибин.

Кэргэним саха киһитин сиэринэн хороҕор муостаабы иитэр. Кэтэх хаһаайыстыбатын барытын көрөн-истэн олодор. Сайынын уола, күтүөтэ кэлэн оттоһоллор. 2015 сыллаахха баһынай хаһаайыстыба төрүнэн, сана саҕалааччы пиэрмэр граныгар тиксэн, улахан

хотон туттубуппун.

Түөрт оҕолоохпун. Улахан оҕобут Гаврил Дьокуускайдаабы медколледжка үөрэммитэ. Онтон аармыйаҥа сулууспалаан кэлэн, Чурапчытаабы спорт институттар туттарсан кирибитэ. Мас тардыһытынан сөбүлээн дьарыктанар. Иккис оҕобут Валерия – М.К.Аммосов аатынан ХИФУ устудьуона. Ыллырын, суруйарын сөбүлүүр буолан, «литературное творчество» хайысхатыгар сахалыс суруйар суруналыыс идэтигэр үөрэнэ сылдьар. Үһүс оҕобут Виктория, мин туйахпын хатаран, Дьокуускайдаабы педагогической колледжка алын кылаас учуутала идэҕэ үөрэнэр. Быйыл үөрэҕин бүтэрэр. Кыра кыыспыт Айта 6-с кылаас кэнниттэн, Арктикатаабы оскуолаҥа кирибитэ, номнуо 9-с кылаас үөрэнээччитэ. Уонна күңгэ көрбүт биір кыыс сиэннээхпит.

Оҕолорбут оскуолаҥа үөрэнэр эрдэхтэринэ, сайынын барыынах ыан үүт туттарааччыбыт. Онон оҕолор араас үлэҕэ сыстаҕастар.

●●● **Роман Романовичтың хайдах көрсөн билсиккитий?**

○○○ Арыылаахха анал үөрэҕи бүтэрбит түөрт кыыс кэлбиппит. Уопсай дьиэ биір кыбар-

тыратыгар төрдүөммүтүн олохтообуттара.

Кэргэним кэлин кэпсириинэн, кини миигин бастаан, оскуола таһыгар хааман иһэрбин сөбүлүү көрөн хаалбыт эбит. Биір киһэ суос-соҕотун биһиги дьиэбитигэр билсикэ кэлбитэ. Мин ол бириэмэҕэ орубуна уу тоҕо тахсан иһэрэтим. Ыксал быйыгар ааппын ыйытта, ону «дьиэҕэ киір» дьиэбитим. Ону саҕа көрбүт эдэркээн уолум «мин эйигин кытта билсикэ кэлим», - дииң тохтоппута. Ити курдук, «уу тоҕо сылдьан» билсикэн, сөбүлэһэн ыал буолбуппун.

●●● **Бастакы үлэң күнүн төһө өйдүүгүнүй?**

○○○ Арыылааха Бүлүүгэ биір кууруска үөрэммит, биір хоско

олорбут дьүөгэбинээн Саргылана Андреевнаны биіргэ кэлбиппит. Кини 2-с кылааһы ылбыта. Мин баҕар сөбүлээбэтэхпинэ, эһиіл барыам дииң быстах миэстэҕэ киірибитим, үһүс кылаастары ылбытым. Кылааска 17 оҕо баара. Учууталлара Нюрбина Молотовна оҕолонон уопуска барбыт этэ. Бу оҕолорго бастакы учуутал буолбатаҕым да буоллар, аан бастаан учуутал үлэтигэр хатарыллыбыт, боруобаламмыт кылааһым буолан, бастакы төрөппүт оҕом курдук күндүтүк саныбын. Маша Сыромятникова дииң үөрэнээччим соһуччу ыйытылары биірэң, ууга-хаарга түһэрээччи. Холобур, «овца оҕото тоух дииң буоларый? Сахалыта?», «Сиргэ саамай чугас планета ханныгый?» у.д.а. Ол оҕолор үөрэххэ наһаа баҕалаах, билиигэ-көрүүгэ тардыһылаах оҕолор этилэрэ. Оччолорго оҕо ахсаана элбэх этэ, билиңни кэмнэ оскуолабытыгар оҕо ахсаана көбүрөөн, быйылгы үөрэх дьиылыгар 45 үөрэнээччи хаалбыта хомолтолоох.

●●● **Киһи идэтин сөпкө талан үлэлээтэҕинэ, үлэтэ таһаарылаах, ситиһиһлээх буолар. Онуоха Наталья Гаврильевна "Улуу үөрэхтээһинин сайдытыгар кылаатың иһин" бэлиэ, "Мин бастакы учууталым" түөскэ иһиллэр мэтээл хаһаайына уонна СӨ Үөрэх систиэмэтин туйгуна эбиқкин. Бу учуутал идэтин тоҕо талбыккыңый?**

○○○ "Оҕо кыра эрдэҕинэ тугу оонньуурун көр" дииллэрини, оҕо сылдьан куруук учууталлаах буола оонньуурбут. Тэтэрээт илиһин кырыһан, «бу кыра «А», бу улахан «А»» диидибин үөрөппитэ буоларым.

Оскуолаҥа да киірэң баран, эмиэ оонньуурум. Кылааһым оҕолорун испиһэктээн сыана бөҕө туруорааччыбын. Биһиги аймахха элбэх учуутал идэлээх киһи баар. Ол эрээри династия быйытынан докумуонна киірибиппитин билбэппин.

●●● **Бэйэҕит төрөппүт оҕолорут иитиитигэр педагогиканы төһө туһаммыккыңый?**

○○○ Педагогической сатабылбын туһаммытым саарбаҕа суох. Ол эрээри оҕону иитиигэ төрөппүт бэйэтин холобура, эбэ-эһэ оруола ордук улахан дии саныбын. Төрөппүт буоларга эмиэ үөрэнэҕин, бэйиң ийэлээх аҕан нымаларын туһанаҕын, кинилэртэн сүбэ-ама ылаҕын. Кинилэр олох муударастарын билэллэр.

●●● **Бастакы сиэн кэллэҕинэ, төрөппүт уларыар диэччилэр. Эһиң олоххут төһө уларыда?**

○○○ Оннук, киһи уларыар эбит. Оҕолорбут сыры-сыллаҕа буоланнар, кыра сырытактарына, хаһан улааталларын кэтэһэрим. Онтукайым бириэмэ наһаа түргэн эбит. Биірде

өйдөммүтүм оҕолорум утуу-сууу оскуоланы бүтэрэн, үөрэххэ киірэң барбыттарыгар, этэргэ дьиы, дьиэ да ыһыллыбат, кураанахсыһар, ким да кэтэспэт, сыллыыр киһибит да суох буолбутугар чуңкуйбуппун. Онон сиэн кэлбитигэр наһаа дьолломмуппун. Билигин бириэмэбитин сүрүннээн киниэхэ аны сатыыбыт.

●●● **Дьиэ кэргэнинэн иллэң кэмгитин хайдах атаараҕыт?**

○○○ Сайынын оҕуруот олордобут, сир астыыбыт. Оҕолор кэллэхтэринэ киһэтин остуол оонньууларын оонньуурбутун олус сөбүлүүбүт.

Ити курдук, Сивцевтэр дьиэ кэргэн, чуолаан ыал ийэтэ, уопуттаах педагог Наталья Гаврильевна олоҕо – үлэни таптааһын, дьиэ кэргэн иллээх буолуутун ситиһиһи, оҕо бэриһиһлээх буолуу үтүө холобура.

Хаартыскалар дьоруой тус архыыбыттан ылылыннылар.

Норуодунай бырагыраамалар - үтүө түмүктээхтэр

Бэлиитикэ. Муус устар 13 күнүгэр Дьокуускай куоракка “Биир ньыгыл Арасыйа” эрэгийиэннээҕи “Түмүк баар!” диэн биэс сыллаах үлэни отчуоттуур пуорума буолан ааста

Манна Чурапчы улууттан баартыа чилиэттэрэ, нэһилиэк баһылыктара, тэрилтэ салайааччылары, уопастыбанньыктар, уопсайа, 25 дэлгээт кыттыыны ылла.

Күн бастагы ангаарыгар өрөспүүбүлүкэ араас мунуктарыттан кэлбит дэлгээссийэлэр Дойду Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин көбүлээбит национальнай бырайыактарынан тутулан үлэҕэ кирибэт эбийэктэри көрдүлэр. Ол курдук, Өрөспүүбүлүкэтээҕи онкология диспансерыгар, М.Е. Николаев аатын сүгэр 40 нүөмүрдээх үөрэх кыһатыгар сылдьан үлэни-хамнаһы билистилэр, Сайсары күөл кытылыгар тутулу бут сквери көрдүлэр.

Степан Саргыдаев, Чурапчы улууһун баһылыга:

“Биир ньыгыл Арасыйа” партия Саха сиринээҕи салаатын “Түмүк баар!” форумун пленарнай чааһыгар кыттыыны ыллым. Партия 2021-2026сс. үлэтин түмүгүн билиһиннэрдэ. Доруобуйа харыстабылыгар, креативнай экономикаҕа, тыа сирин нэһиликтэрин сайдытыгар, дойдуга бэринилээх буолууга анаммыт улахан төгүрүк остуоллар буоллулар. Кырдык, түмүктэр бааллар диэн этиэхпин баҕарабын.

Оччолорго, 2021 сыллааха, Судаарыстыбаннай Дуума быыбарыгар “Биир ньыгыл Арасыйа” партия норуоту кытта аһаҕастык кэпсэтэн, кинилэр кыһалгаларын истэн, күн бүгүн бу бырагырааматын

100 бырыһыан толордо. Федеральная-партийнай бырайыактар улахан федеральной бырагыраамаларга олобуран тахсаллар.

Манна бэйэбит улуустун холобурдаан аҕалыаха. «Хаарбах туруктаах дьиэтэн көһөрүү» бырагырааманан элбэх олохтор дьизэ үлэҕэ кирирдэ. Доруобуйа харыстабылын алын сүһүбүн модернизиацията бырагырааманан таас балыһабыт 2-с уочарата, нэһиликтэрибитигэр ФАП-тар, амбулаториялар тутулулар. Үөрэх эйгэтигэр саҥа оскуолалар, уһуйааннар, спорт-комплекс үлэҕэ кирирдилэр. «1000 дворов», «Формирование комфортной городской среды» бырагыраамаларынан киин болуоссапыт саҥардыллыта, Куохара үрэхпит кытытынан «Кытыл» диэн бырайыакпыт үлэҕэ кириэри тураллара – бу барыта партия үлэтин түмүгэ буолар.

Пленарнай чааска патриотическай хайысхаҕа Петр Шамаев, доруобуйа харыстабылыгар Иван Луцкан, култуураҕа Иван Иванов, креативнай экономикаҕа Дмитрий Садовников этиилэрин киллэрдилэр.

Түмүккэ Ил Дархаммыт Айсен Николаев Саха сирэ байыаннай дьайыыга сылдьар уолаттарытыгар, кинилэр дьизэ кэргэттэригэр социальнай хайысхалаах үлэни күүскэ ытарын аһаҕастык бэлиэтээтэ, партияҕа, дьонугар сэргэтигэр махтанна. Кини манньк улахан бырайыактары былаас партияга өйөөтүбүнэ эрэ үп-харчы көрүллэн, үлэҕэ кириэр диэн кыбыстыбакка, дьонго-сэргэҕэ кэпсээбидиэн диэн ыһырдэ. Партия быйыл 25 сыллаах төрөөбүт күнүн бэлиэтиир, бэлиэ датаҕа дьоммут-сэргэбит олохун тупсуутугар 25 саҥа бырайыагы бэлэхтиэбидиэн этинэн түмүктээтэ.

Онон сүрдээх элбэх үлэ-хамнас ытыллыбытын уонна ытыллаары турарын бэлиэтиибин, инникитин да былаан киэн. «Биир ньыгыл Арасыйа» партия – эрэллээх норуот партията! Дьонун-сэргэтин туһугар иннин диэки чингик хардылыбыр!

Юрий Посельский, Чурапчы улууһугар «Биир ньыгыл Арасыйа» баартыа салаатын бэрэссэдээтэлэ, улуустаабы үөрэх салалтатын начаалынньыга:

“Күн иккис ангаарыгар, Федеральная бырайыактар чэрчилэринэн, алта төгүрүк остуолунан киһи хапытаалын уонна талаанна, санаа күүһү-

гэр инвестициялар, чэгиэн кэскил, көлүөнэлэр утумнарын уонна дьизэ кэргэн сыаннастарын, култуура күүдэ, нэһилиэннэлэргэ сири-уоту, олох хаачыстыбатын сайыннары, кыайы туһугар сомоҕолоһуу, креативнай экзэниэмикэ, эрэгийиэммит сайдытын тула кэпсэттилэр. Кэнники биэс сыл иһигэр ытыллыбыт үлэ-хамнас сырдатыллан, үөрэхтэһин, доруобуйа харыстабыла, история, култуура, спорт хайысхалара сайдыларыгар үлэлиир баартыа бырайыактара ырытыллан, эбии сана этиилэр кирирдилэр. Бу этиилэр «Биир ньыгыл Арасыйа» саҥа 2026-2030 сыллардаагы норуодунай бырагырааматыгар кириэхтэрэ.

Мин “Территориялар сайдыылара – куоракка уонна дэриэбинэҕэ олох хаачыстыбатын тупсуута” диэн былаһаакка сырыттым. СӨ тырааныспар уонна суол хаһаайыстыбатын миниистирэ Владимир Сивцев салайан ытта. Тыа сирин, оройуоннары сайыннарыыга өрөспүүбүлүкэбитигэр сөп түбэспит бырайыактары өссө табыгастаах онорон биэригэр 20-тэн тахса сөптөөх этиилэр кирирдилэр.

Чахчыта да, кэнники биэс сыл иһигэр үтүмэннээх үлэ-хамнас ытыллан, үтүө түмүктэр бааллар. «Биир ньыгыл Арасыйа» баартыа норуот туһугар үлэлиир!

Национальнай уус-уран түмэлгэ «Культурный код – созидательная энергия родного края» төгүрүк остуол ытылынна. Дьаһалга култуура уонна ускуустуба эйгэтин үлэһиттэрэ, үөрэх эйгэтин бэрэстэбиитэллэрэ уонна нэһилиэк баһылыктара кыттыыны ыллылар. Чурапчы улууһунан улуустаабы култуура салалтатын начаалынньыга Петр Гуляев дэлгээт быһытынан кытынна.

Кирири тылы Опера уонна балет тыйаатырын дириэктэрэ Владислав Левочкин, СӨ Култуура уонна духуобунай сайдыы миниистирэ Афанасий Ноев уонна СӨ Быраабыта-лыстыбатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Ольга Балабкина

эттилэр.

Үөрүүлээх быһыыга-майгыга Петр Гуляевка баартыа «Культура малой Родины» федеральной бырайыагын олоххо киллэригэр сүткэн кылаатын иһин Махтал суругу туттардылар.

Петр Гуляев, улуустаабы култуура салалтатын начаалынньыга:

“Төгүрүк остуол түмүгүнэн олус үчүгэй, сөптөөх этиилэр кирирдилэр. Тыа сиригэр култуура эбийэктэрин туһу инникитин национальнай бырайыак иһинэн ытылларыгар туруорустулар. Ону сэргэ улуус кииннэригэр пуонда харыстабылын туһу боппуруостарын киллэрдилэр. Маны таһынан оҕо ускуустуба оскуолаларын анал оборудованиеларынан хааччыыны күүһүрдэр тобоостообун бэлиэтээтилэр.

Бэлиэтээн эттэххэ, ааспыт сылга Чурапчы улууһугар баартыа линиятынан үгүс бырайыак олоххо кирибитэ. Ол курдук, «Айылгы» НАД-гэр 1 мөл. 700 тыһ. кэрингэ суумалаах сырдатар уонна звуковой оборудованиелар кэлбиттэрэ. Ону таһынан Чурапчытаабы история уонна этнография түмэлигэр национальнай бырайыак чэрчитинэн 5 мөл. үп көрүллэн, түмэл аныгылы анал оборудованиеларынан хааччылан, технической базата тупсарылына. Былырын Сылан нэһилиэгин бибилиэтиктэ анал бырайыагын көмүскээн, «Культура малой Родины» хайысхатынан 800 тыһ. үбү ылбыта. Онон толору саҥардыллан, модельнай бибилиэтиктэ статуһун ылбыта.

Пуорум түмүгүнэн 2026-2030 сылларга өрөспүүбүлүкэбит сайдытын быһаарар саҥа норуот бырагырааматыгар 250-ча этии кирирдэ. Ил Дархан Айсен Николаев: «Биһиги 2021 сыллааха ылбыт эбээһинэспит толоролунна. Билигин дьону кытта тэҥнэ саҥа бырагырааманы оноруктаахпыт», - диэн Дойдубут сайдытын туһугар салгыы биригэр үлэлииргэ ыһырдэ.

Дьизэлэрбит гааска холбонно, тыа дьонно абыранныбыт

Кэнники биэс сыл иһигэр “Биир ньыгыл Арасыйа” баартыа көбүлээһининэн олох бары эйгэтигэр үтүмэн үлэ-хамнас ытылынна. Биир улахан хайысханан “Социальной гаастааһын” бырагыраама үлэлээн, Чурапчы улууһун киинигэр уонна сорох нэһиликтэргэ 3494 ыал гаас ситимигэр холбонно.

Бу бырагырааманан 2024 сыл күһүнүгэр Хатылы нэһилиэгэр күөх төлөн кириитин үөрүүлээх түгэнэ тосхойбута. Онон нэһилиэк олохтоохторо биир улахан сүрүн кыһалгалара быһаарыллыбытынан, үөрүүлэрэ, махталлара улахан.

Мария Петровна Иустинова, Чурапчы улууһун, Хатылы нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, “Гражданская килбиэн” бэлиэ туһааннааҕа, ССРС, Саха өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна:

“Иллэрээ сыл хас бирдии ыалга гаас кириэн, улаханлык үөрэн, астынан олохтубут. Кэргэмминин эрдэ оһохпутун оттунан олохтубут. Күн ахсын мас бэлэмнээһинэ, оһох оттуу, ону кэтээһин-манааһын үгүс бириэмэни, сыраны-сылбаны эрэйэрэ. Билигин гаас кириэн, биһиги, саастаах дьон, олус абыранныбыт, сыйынныбыт. Аны ас буһарынар оһох холбоппуппут – оргуура, буһарара түргэнэ-тарҕана үчүгэйдир! Онон бу Дойдубут Бырабыыталыстыбата, “Биир ньыгыл Арасыйа” баартыа көбүлээбит кэскиллээх бырагыраамата олоххо кириэн, тыа сирин дьонун-сэргэтин олохун-дьаһабын лаппа тупсарда. Бу баараҕай бырайыак биһиги нэһилиэкпитигэр олоххо кириэригэр үлэ-лээбит Россия, өрөспүүбүлүкэ үрдүкү салалтатыгар, улуустун уонна нэһилиэкпит дьаһалталарыгар истинник махтанабын. Бу норуот олохун-дьаһабын уйгутун уһансыга туһуламмыт бырагыраама салгыы үлэлииригэр баҕарабын”.

Судаарыстыбаннай түмүктүүр эксээмэннэри туттарыы чугаһаата

Үөрэх. Быйыл улууска эксээмэни тутар 7 пуун аһыллан үлэлиэбэ

Российской Федерация «Үөрэхтээһин туһунан» № 273 -дээх сокуонугар уонна Россия үөрэхтин миниистэриститибэтинэн 2023 сыл, муус устар 4 күнүгэр бигэргэммит «Судаарыстыбаннай эксээмэннэри ытыты Бэрээдэгэр», Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын олунньу 5 күнүнээҕи 55 №-дээх, Чурапчы улуун баһылыгы олунньу 17 күнүнээҕи 269 №-дээх «2026 сыллаахха түмүктүүр аттестацияны ытыты» анал дьаһалларыгар олобуран ытытылар Судаарыстыбаннай түмүктүүр эксээмэннэри ытыты чугаһаата.

Быйыл улууска, уруккутун курдук, Чурапчы Д.П.Коркин аатынан өрөспүүбүлүкэтээҕи спортивной олимпийскай эрэллэри бэлэмниир интэринээт-оскуоланы киллэрэн туран, 7 пуун аһыллан үлэлиэбэ. Бары пууннарда онлайн эрээминэн үлэлиир видеонан кэтээн көрөр тэрил холбонор. Анал үөрэх барбыт уопастыбаннай кэтээн көрөөччүлэр эксээмэн барытын сафаланыабыттан бүтүөр диэри көрүөхтэрэ.

Бу күннэргэ Судаарыстыбаннай эксээмэннэри туттарыыга Үөрэх салалтатыгар, оскуолаларга, эксээмэн ытытылар бары пууннарыгар бэлэмниини үлэлэр, техническэй өттүнэн бэлэмниир дьаһаллар былааннаахтык ытытыла тураллар.

Муус устар 25 уонна ыам ыйын 14 күннэригэр Бүтүн Россиятаагы уонна регионнаагы технологическай өттүнэн борубалаан көрүү (апробация) бары пууннарда ытытыллахтара.

Быйыл улуус үрдүнэн, Д.П. Коркин аатынан ЧРСИО киллэрэн туран, 258 оҕо оскуоланы бүтэриэбэ.

Сорох нэһиликтэргэ халаан уута мэхэйдир түбэлтэтигэр, оҕолор Гимназия интэринээтигэр олорон эксээмэннэри улуус киинин эксээмэни тутар пууннарыгар туттарыахтара. Бу боппуруоһу быһаарыыга улууска уонна үөрэх салалтатыгар анал хамыһыһа тэриллэн үлэлиир.

Эксээмэннэри туттарыы сүрүн ирдэбиллэрэ уларыбат:

- Эксээмэн туттарааччы пааспарын, хара гелевай уруучукатын, предметэ ыйылыбыт уведомлениетын илдьэ кэлэр.

-Эксээмэн туттарааччыларга төлөпүнү уонна шпаргалканы тутуу булгуччулаахтык бобуллар.

- Эксээмэн туттарааччы ирдэнэр бэрээдэги кэһэр түбэлтэтигэр, үлэтэ дьингэ суоһунан аабыллар, туттарар пуунтан

таһаарыллар уонна 2026 сылга эксээмэннэри туттарар бырааба быһыллар.

- Пуун салайааччытыттан ураты үлэһиттэр суотабай төлөпүнү киллэрэллэрэ кытаанахтык бобуллар.

- Оҕо хойутаан кэллэҕинэ, эксээмэнгэ киллэриллэр, ол гын баран туттарар бириэмэтэ уһаабат, киниэхэ анаан инструктаж иккистээн аабылыбат.

- Эксээмэнгэ аудиторияларынан автоматизированнай расадканан ыйылыбыт анал миэстэлэргэ соҕотох олоролор. Туран аудитория иһигэр хаамы, миэстэтэн миэстэбэ көһүү, кэпсэтии, бэйэ-бэйэттэн ылсыы - бэрсии көнүллэммит.

- Эксээмэннэргэ анал көнүллэммит эр ааһар-суоттуур тиэхиньикэнэн туттуллар. Онон кириллэр: математикаҕа - линейка, физикаҕа - линейка, бы-

кэнниттэн туттарааччы аудиториятан тахсыта уонна кириитэ анал МАШ 12-04 формаҕа бириэмэтэ ыйыллан суруллар. Бу толоруллубут форма оҕолор үлэлэрин кытта эксээмэни обработкалыыр киингэ ытытыллар.

- Аудиториятан туттарааччы табыстабына, көрүдүөргэ туһааннаах организатор арыаллыыр.

БКЭ туттарыы сүрүн уратылар:

1.Эксээмэн матырыйааллара интэриниэт ситимин нөҕүө кэллэллэр уонна туттарааччылар көрөн олордохторуна, аудиторияҕа бэчээттэнэн түнгүтиллэр.

2.Эксээмэн туттарааччы үлэтэ аудитория иһигэр эксээмэн бүтэрин кытта тутта сканерданан, регионнаагы обработкалыыр киингэ ытытыллар.

3.Информатика уонна омук тылын тылынан чааһа компьютернай форманан туттарыллар.

2026 сылга эксээмэннэри туттарыы бэс ыйыттан саҕаланар:

Бэс ыйын 1 күнэ – История. Литература. Химия;

Бэс ыйын 4 күнэ – Нуучча тыла;

Бэс ыйын 8 күнэ – Математика профильнай уонна базовой чааһа;

Бэс ыйын 11 күнэ – Общественное. Физика;

Бэс ыйын 15 күнэ – Омук тыла(суругунан). Биология. География;

Бэс ыйын 18 күнэ - Омук тыла (тылынан чааһа);

Бэс ыйын 19 күнэ – Информатика (компьютернай эксээмэн).

Бу ыйылыбыт күннэргэ убаастанар биричиинэн кыайан кэлэн туттарбатахтарга, урукку сылларга оскуоланы бүтэрбиттэргэ, эрдэ федеральной базаҕа кирибит буоллахтарына, бэс ыйын 22 күнүттэн 25 күнүгэр диэри резервнэй туттарыы күннэргэ бэриллэллэр.

Талыы предметтэргэ, нуучча тылыгар уонна математикаҕа

кыайан алын кээмэйи ылбатахтарга хаттаан туттарыы (пересдача) күннэргэ от ыйын 8 уонна 9 күннэригэр буолаллар.

От ыйын 8 күнэ – Нуучча тыла. Физика. Химия. Омук тыла(суругунан). Информатика. Литература.

От ыйын 9 күнэ - Матема-

тика (базовой, профильнай таһыма). Биология. История. География. Омук тыла (тылынан чааһа). Общественное.

«Үөрэххэ уһулуччу ситиһитин иһин» мэтээли уонна ураты аттестаты ылы икки көрүнгэ араасар. Ол эбэтэр: мэтээл 1 истиэпэнэ уонна 2 истиэпэнэ.

Кыһыл көмүс мэтээли – 1-кы истиэпэни ыларга оскуоланы бүтэрээчи 10-с уонна 11-с кылаастарга үөрэммит түмүктүүр сыаналара «5» буолара ирдэниллэр. Ону таһынан, нуучча тылыгар уонна биир талыы предметкэ 70-тан итэҕэһэ суох баалы ылыахтаах. Талыы предметэ суох нуучча тылын уонна математика базовой таһымын туттарар буоллабына, нуучча тылын 70 - тан итэҕэһэ суох уонна математика базовой таһымын «5» сыанаҕа туттарыахтаах.

Урүн көмүс мэтээли – 2-с ис-

тиэпэни ыларга оскуоланы бүтэрээчи 10-с уонна 11-с кылаастарга үөрэммит түмүктүүр сыаналара икки предметтэн ураты барыта «5» сыана буолуохтаах. Ону таһынан нуучча тылыгар уонна биир талыы предметкэ 60-тан итэҕэһэ суох баалы ылыахтаах. Талыы предметэ суох нуучча тылын уонна математика базовой таһымын туттарар буоллабына, нуучча тылын 60- тан итэҕэһэ суох уонна математика базовой таһымын «5» сыанаҕа туттарыахтаах.

Бу иккистээн туттаран көрүү урукку сылларга оскуоланы бүтэрбиттэргэ көнүллэммит.

Ааспыт сылларга оскуоланы бүтэрбит оҕолор, өскөтүн, олунньу 1 күнүгэр диэри эксээмэни туттарарга сайабылыанна биэрбит буоллахтарына, сүрүн түһүмэх резервэ күннэригэр туттараллар.

Мантан хаалбыт бириэмэбэ оҕолор, учууталлар өссө төгүл хомуллан, бэлэмнэнэн үлэлээн, оскуоланы бүтэрээччилэр 11 сүл үөрэммиттэрин туоһулуур сүрүн орто үөрэх аттестатын ылааллары ситиһиэхтээхпит.

Оскуоланы бүтэрээчи биир талыы предмет баалын тупсарар сыалтан иккистээн резервэ күнүгэр (от ыйын 8,9 күнүгэр) туттарара көнүллэнэр. Бу туттарыы үрдүк үөрэххэ кириэргэ баалын тупсарыыга кыағы биэрэр сыалтан ытытыллар. Хаттаан туттарарга сайабылыанна бэриллэр уонна туттарбытын кэнниттэн туттарааччы бастакы баала дьингэ суоһунан аабыллар. Иккис туттарыытын баала үөрэххэ кириигэ аахсыллар. Онон хаттаан (пересдачаҕа) туттарааччылар үчүгэйдик толкуйдаан баран холонон көрөлөрө эрэйиллэр.

Эксээмэннэри туттарар оҕолор үөһэ ыйылыбыт кэһиэлэри таһаарбаттарыгар төрөпүттэр, учууталлар, оскуола салайааччылары, тус эппиэттээх үлэһиттэр бары иһитиннэрэр, өйдөтөр үлэни күүскэ ытыталлара эрэйиллэр.

Бу бүтүн Россия үрдүнэн ытытылар сүнгүн суолталаах хампаанна үрдүк тэрээһиннээхтик, олохтоммут ирдэбиллэри тутуһан барарыгар бары оскуола уонна эксээмэни ытыты пуунун салайааччылары тус эппиэтинэни сүгэллэр.

Судаарыстыбаннай эксээмэннэри бары ирдэбиллэри тутуһан, хаачыстыбалаахтык, чизһинэйдик уонна бэрээдэги кэһиитэ суох ытыты – сүрүн соруктуһунан буолар.

П.Н. Посельская.

Иһирэх тылынан

Оҕом кэриэтэ саныыр күндү быраатым **Владимир Владиславович Дюдорев-Лаврентьев** бу дьыл, муус устар 18 күнүгэр олохтон букатыннаахтык туораабыта биир сыла туолар. Билингэ диэри кини суох, аны көрсүбэппин дии санаатахпына, өйүм ылыммат, сүрээбим ытыыр.

Вова кыра эрдэбиттэн олус түргэн-тарбан, элбэх сангалаах-ингэлээх, киирбит-тахсыбыт оҕо этэ. Үс кыыстаах аҕам уол сиэн-нэнэн, кини кэлэрин олус күүтэрэ, «Астык киһи» диэн ааттыыра. Сайын ахсын бастакы паромунан тахсара. Биир сааһыгар ийэтэ эмиийттэн араараары, миэхэ туттаран баран Одьулуунга эбэлээхпэр ыппытара. Мин оччолорго төрдүс кылааһы бүтэрбит этим. Онтон ыла, сайынын мин оҕом буолара, бииргэ илдэ утуйарым, көрөрүм-истэрим. Тоҕо диэтэххэ, ийэлээх, аҕата үлэлиилэр, ийэм бэйэтэ кыра оҕолооҕо.

Күнү быһа, сылайан көрбөккө, сүүрэрэ-көтөрө, утуйуу саҕана даҕаны орон үрдүгэр ыстангалы тураа бу баарга дылы. Билигин санаатахха, гиперактивнай оҕо эбит.

Хас сайын ахсын ийэлээх, аҕата төрөөбүт күнүгэр санга бэлисэпиз аҕаллар. Дьэ, ол бэлисэпизинэн табаарыстарын кытары дэриэбинэни күнгэ хаста да биир гына эргийэллэрэ. Нэһилиэк дьонун барыларын билэрэ, чобуо буолан саастыылаахтарын курдук кэпсэтэрэ. Ханна туох буолбутун кини билэ охсубут буолара. Ол сылдьан баракааһыраар да түгэннэрдээх буолааччы.

Вова оскуолаҕа үөрэнэр кэмигэр үгүс куруһуоктарга сылдыбыта: хапсаҕай, бокса, волейбол, теннис, хомус, уус-уран ааҕы уода. Ол эрэри Клавдия, Герман Хатылаевтарга барабаанга охсууга ордук үлүһүйэн сылдыбыта. Үһүс кылааска сылдьан, бэйэтэ кэпсэтэн киирбит этэ. Ол иһин, эһэтин батан, култуура өттүнэн үөрэнэ барара буолуо дии санаабыппыт да, оҕобут юрист буоларга санаммыта. Үөрэнэ сылдьан, харчылаһаары, табаарыһын батыһан балыыһаҕа медбратынан үлэли киирбитэ. Ол киирэн баран, балыыһа үлэтин-хамнаһын, эйгэтин сөбүлээн, икки сыл

Астык киһи

үөрэммит үөрэбиттэн тохтоон, медбрат үөрэбэр туттарсан киирбитэ. Ити курдук, доруобууа харыстабылыгар өр сылларга үлэлээбит эбэтин идэтин талбыта. Бары соһуйан эрэ хаалбыппыт.

Вова олус аһыныгас сүрэхтээбэ, дьонго куруутун көмөлөһө сылдьар сайаҕас майгылааҕа. Кини Чурапчы уолун кытта 2021 сыллаахха муус устар ыйга, өрүс үрдүгэр оонньуу сылдьан ууга түспүт икки оҕону быһаабытара. Мин ону кэлин истэн, быраатым хорсунуттан соһуйбутум, куттана санаабытым. Итиннэ бүүрүн тымнытан баран, санга үчүгэй буолан эрэр кэмэ этэ.

Ол сайын өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн улахан ойуур баһаара бөҕө турбута. Дойдубутугар Мугудайга эмиэ улахан баһаар туран, эдьиийим Светлана Владимировна гуманитарнай көмө үлэтин ыппыта. Мин үлэбинэн баһаар буола турар сиригэр тийэ сылдыбытым, илэ харахпынан көрөн, уот күүһүн, тыаһын-ууһун истэн, саллыбытым. Биир күн истибилпит – оҕобут Вова бэйэтэ быһаарынан, Дьокуускайга ойуур баһаарын умуруорар этэрээккэ киирэн, Орто Халыма улуһугар көтөн эрэр эбит. Бэрт судургутук: «Айманыман, барыта этэнгэ буолуо», - диэбитэ, оннук соһуйан эрэ хаалбыппыт. Ол сылдьарын тухары, сибээскэ тахсыбатаҕа. Хата, этэнгэ эргиллибитэ.

Бастакы куурус кэннэ ытык эһин төлүү армияҕа баран эрийэн эттэ. Кини эппитэ этириэс буолара – оннук ылбыта да, барбыта. Ол сылдьан кэммиттэн кэмигэр эрийэрэ, сонуннарын үллэстэрэ, гитараҕа оонньоон иһитиннэрэрэ. Онтон биридэ командировкаҕа диэн ааттаан, байыаннай дьайыы кыраныысса-тыгар тийибитин туһунан сураҕы истэн, олус аймаммыппыт. Куттал суоһуура биллэр дьыала буоллаҕа. Сибээскэ баара, халлаан анныгар ырааһыйаҕа сыталлара, ас, уу кырыымчык. Киһибит эмиэ: «Барыта этэнгэ буолуо, айманыман», - диир. Онтон биридэ: «Эдьиий, арааньна буоллум, госпитальга сытабын», - диэн эрийдэ.

Утарылаһааччылар кинилэр ханна баалларын билэн, үөһэтэн ытыалаабыттар. Үрүө - тараа куотан тыаҕа сүүрэн киирбиттэр, онно Вова үрдүгэр мас охтон төбөтүн дэгнээбит. Иннэ гынан төбөтө доргуйан, аҕаар кулгааҕынан үчүгэйдик истибэт буолбута, хараҕа мөлтөөбүтэ. «Бастаан утаа, олох да көрбөт буолан хаалбытым. Онтон иккис күммүттэн сыыйа көрөр буолбутум», - диэн кэпсээбитэ. Дьэ ити кэнниттэн сулууспата бүтэн дойдутугар эргиллибитэ.

Кэлэн оннун булан, үөрэбэр салгыы үөрэнэн, тэҥинэн өрөспүүбүлүкэтээҕи балыыһа кардиология отделениетыгар үлэлээбитэ. Ол сылдьан: «Онно мин уолаттарым бааллар, мин төттөрү барыам этэ», - диирэ элбээн испитэ. Араастаан тылбытын ылыннан тохото сатаабыппыт да, киһибит бэйэтин быһаарынытын ылынан, контракт баттаан анал байыаннай дьайыыга барбыта.

Байыаннай дьайыыга сылдьар кэмигэр эмиэ биридэ эмэ эрийэн видео сибээһинэн кэпсэтээччибит. Медбрат үөрэбин ситэри бүтэрэ илик да буоллар, онно штурмовик - медбрат буолбута. Инники кирбиигэ киирэн бааһырбыт уолаттары таһааран, бастакы көмөнү онгорон госпиталларга ыталыыра. Үгүс уолаттарга көмөлөспүт этэ. Ону кэлин, суох буолбутун кэнниттэн, үгүс уол махтанан ийэтигэр суруйбуттара.

Бааһырбыт байыастарга бастакы көмөнү онгорор кабинеты туппутун, наадалах малынан хааччыйбытын астынан көрдөрөөччү. Ол курдук, дьобус хоско биир киһи сытар кушетката, систиэмэ туруорар стойката, эмэ-томо бэрээдэктэнэн, муос дьааһыктарга угуллан, барыта орун-оннугар тураллара. Кини барыта ыраас, бэрээдэктээх буоларын сөбүлүүрө.

Ардыгар, санаатын чэпчэтэн, араас мүччүргэннээх сырыыларын кэпсиэрэ. Биридэ ытыалааһын аннынан инники кирбииттэн иккиэ буолан тахсан испиттэр. Аргыһа кинитээбэр

быдан уһун, атаҕын хардыыта киэн буолан инникилээн испит. Вова унуобунан кыра буоллаҕа. «Сүүрэн истэхпитинэ, иннибэр сырдык уот күлүм гынна да, көрбүтүм – киһим ортотунан аҕаарданан хаалла», - диир. Онуоха мин кэпсээнин истэн олус долгуйдум: «Хата, кыл мүччү эчэйбэтэххин», - диэтим. Оҕом салгыы: «Тохтоон, таһыгар тахсан хаалбыт оһоҕоһун, иһин-үөһүн төттөрү уган, кэргийэн баран салгыы сүүрбүтүм. Оннук укпатаххына, түргэнник сытыһан хаалар», - диэн кэпсээбитэ. Төһө да бэйэтигэр куттал суоһаатар, өлбүт аргыһыгар киһили сыһыаннаһан оннук гыннаҕа. Кэлин да ээри хонуутугар көрсүбүт, киһи этэ салаһар, куйахта күүрэр уустук түгэннэрин кэпсиэрэ, ону барытын, балыыһаҕа үлэлээбит буолан, аһарынара. Балыыһаҕа үлэлиир кэмнэригэр ыарыһахтарга олус амарах сыһыаннааҕа. Бары киниэхэ убай, эдьиий, эбэ, эһэ буолааччылар.

2024 сыл ахсынньытыгар инники кирбиигэ киирэн баран, б1 күн устата сүтэ сылдыбыта. Оо, оччолорго икки ый өр да ааспыт! Бүтэйдии кэтэһии. Онтон биир үтүө күн: «Тыыннаах, тахсан эрэр үһү», - диэни истэн үөрдөхпитиин! Ол түүн табыстаҕына эрийиэ диэн утуйар-утуйбат икки ардынан сыттаһына, сарсыарда биэс чаас саҕана эрийэн: «Эдьиий, тыыннаахпын, табыстым», — диэн бил-

лэр- битигэр, наһаа да чэпчээбитим, үөрбүтүм этэй! Онно киирбит дэриэбинэлэрэ төгүрүктээһингэ түбэһэн, ити кэм устата сатаан тахсыбатахтарын кэпсээбитэ. Бииргэ сылдыбыт табаарыһа уол өлбүтүн харааста үллэстибитэ. Биир күн хойуу туман туран, туох да көстүбэтинэн туһанан, тахсарга соруммут. Тахсыахтаах сирэ барыта миинэлэринэн иитиллэн сытар эбит, онно сибээһэй ыт суолун көрөн, оруобуна онон үктэнэн тахсыбыт. Ону «үөһэттэн эһэм көмөлөстө быһыылаах» диэн кэпсээбитэ.

Оҕобунаан бүтэһигин кэпсэтэритигэр чаастан ордук кэпсэппипит, кини сынньалан күнэ этэ. Онно Вова дойдутугар эргиллэн кэлэн дьэ туттар санаалааһын, оҕотун, кэргэнин кытта сырдык инникилэрин ырааламмыта. Онтубабыт хомойуох иһин, туолбата...

Ити курдук, олобу санга олорон эрэр оҕобут байыаннай дьайыыга сылдьан, үгүс ыарахан түгэннэри көрсөн, үгүс дьонго көмө буолан, олус эрдэ бу олохтон туораата. Кини олобун салгыы оруобуна бэйэтин курдук кыра уоллаабыттан астынабыт.

Оҕобутун, убайбытын олуһун суохтуубут, ахтабыт. Үөрбүт сырдык мөссүөнэ куруутун сүрэхпитигэр тыыннаах.

Людмила Горохова.

Официально

УЛУСНЫЙ СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ ТРЕТЬЯ (ВНЕОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ № 143

с. Чурапча от «13» апреля 2026 года

О повестке дня тридцать третьей (внеочередной) сессии

Улусный Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), решил:

Утвердить повестку дня тридцать третьей (внеочередной) сессии улусного Совета депутатов:

1. О признании утратившим силу решение улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) от 21.03.2024 № 49 «О муниципальном правовом акте улусного (районного) Совета депутатов «Об определении границ территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции и розничная продажа алкогольной продукции при оказании услуг

общественного питания на территории муниципального района «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)»
2. О внесении изменений и дополнений в Положение «О бюджетном процессе в муниципальном районе «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия)»
3. Об утверждении прогнозного плана приватизации муниципального имущества МР «Чурапчинский улус» на 2026 год.

***

УЛУСНЫЙ СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ ТРЕТЬЯ (ВНЕОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ №144

с. Чурапча от «13» апреля 2026 года

О признании утратившим силу решение улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) от 21.03.2024 № 49 «О муниципальном правовом акте улусного (районного) Совета депутатов «Об определении границ территорий, прилегающих к некоторым организациям

и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции и розничная продажа алкогольной продукции при оказании услуг общественного питания на территории муниципального района «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)»

В соответствии с Федеральным законом от 20.03.2025 № 33-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в единой системе публичной власти», Федеральным законом от 06.10.2003 № 131-ФЗ «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации», Уставом муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), в связи с вступлением в силу постановления главы МР «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) от 26.01.2026 № 10 «Об определении границ территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции и розничная продажа алкогольной продукции при оказании услуг общественного питания на территории муниципального района «Чурапчинский

улус» Республики Саха (Якутия)», улусный Совет депутатов МР «Чурапчинский улус» РС (Я), решил:

1. Признать утратившим силу решение улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) от 21.03.2024 № 49 «О муниципальном правовом акте улусного (районного) Совета депутатов «Об определении границ территорий, прилегающих к некоторым организациям и объектам, на которых не допускается розничная продажа алкогольной продукции и розничная продажа алкогольной продукции при оказании услуг общественного питания на территории муниципального района «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия)».

2. Настоящее решение вступает в силу со дня официального опубликования в сетевом издании «Сана олох»: <https://sanaoloh.rf/> (регистрация в качестве сетевого издания: ЭЛ № ФС 77 – 79517 от 09.11.2020).

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного) Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

Доборум туһунан истинник

Табаарыс, добор элбэжин да иһин, олортон олох чугас, истин киһинг диэн биир эмэ буолар. Ол иһирэх киһигин кытта туох баар үөрүүгүн, кыһалҕабын тэнгэ үллэстэбин, сүбэлэһэбин, сүбэлэтэбин

Оннук убай, быраат курдук санаһар киһибинэн Виталий Михайлович Неустроев буолар. Биһиги олохпут саамай сырдык кэмнэригэр – устудьоннуур сылларбытыгар биир хоско олорон, бииргэ аһаан-сиэн, бииргэ үөрэн-көтөн эдэр сааспыт хаһан да умнуллубат кэмнэрин бииргэ атаарбыт дьоллоохпут. Ол дьоллоох, умнуллубат кэмнэригэр бириэмэттэн бириэмэтигэр ахтан-санаан аһарбыт үчүгэй да буолара. Аны ол суох буолар буоллаҕа... Киһим миигиттэн үс сыл балыс эрээри, ыарахан ыарыы буулаан, бу орто дойдуттан урутаан бараахтаата.

Үөрэхпитин бүтэрэн, иккиэн Чурапчы оройуонугар ананан, эмиэ бииргэ алтыһан сылдыбыппыт. Виталий ити кэмгэ комсомол райкомолун иккис секретээринэн үлэлиир. Биирдэ киһим үөрэн-көтөн кэлэн, биир

дьыссаакка үлэлиир кыһы кытта билсиэх курдук буолбутун кэпсээтэ, ону хайдах гынан салгыабын мунаарда. Мин уһаппакка, “сарсын бэлэспэтинэн Хадаардыахха” диэн турдум. Сарсыныгар үлэтиттэн көнүллэтэн, иккиэн Хадаардаатыбыт. Сөпкө тиийдибит. Дьыссаат таһыгар биир мас хайыта турар кыһы кытта Виталий тиийэн кэпсэттэ, аҕалан билиһиннэрдэ. Ити курдук Мария Дмитриевнаны кытта билистим. Эбиэттээн баран, дьоммор усулуобуйа онгорон, доборбор набылыччы сылдыарыгар сүбэлээн, Хадаары көрө диэн баран хааллым. Кизэһэ Чурапчыга төннөн иһэн, итиччэ үчүгэй кыһы мүччү туппакка, сибээһин быспатыгар сүбэлээтим. Эһиһилигэр дьонум холбоспуттара. Сыбаайбаларыгар Виталийга арыалдыттаатым. Кэлин Мындаҕаайыга мин сыбаайабар Виталий биир сүрүн тэрийээччинэн буолбута. Чурапчыга олорбуппут тухары, убайдаах быраат курдук үөрүүбүтүн-хомолтобутун бииргэ үллэстэн, олус да бэркэ сылдыбыппыт.

Виталий Хадаар оскуолатыгар дириэктэрдий сылдьан, оскуолатын матырыйаалынаа база

бөбөргүүрүгэр, тупсарыгар турунунан туран үлэлээбитэ. Итини чугастаабы оскуола дириэктэрдэрэ сөбүн-махтайан кэпсииллэрэ. Оскуолатын оҕолорун собуруу дойдуга ытан, оҕолоро билиилэрэ-көрүүлэрэ кэнгээн кэлбитэ. Таһаарылаах үлэлээх үлэһити үөрэх оройуоннаабы салаата Сылан орто оскуолатын дириэктэринэн анаабыта. Сотору буолаат, партия райкома үөрэх оройуоннаабы салаатын сэбиэ-диссэйинэн анаан, оройуон үөрэбин систиэмэттин салайбыта. Оскуолалар бары кабинетнай систиэмэнэн үөрэнэрбитигэр күүстээх үлэ барбыта. Оҕо сайынгы үлэ-сынныалан лаабырдарын тэрийиһигэ улахан ирдэбил туран, биһиги, оскуола дириэктэрдэрэ, түбүккэ түспүппүтүн өйдүүбүн. Ол сайын атын оройуоннар дэлэ-гэссийэлэрэ тиһигин быспакка кэлэн көрөн, билсэн, уопут ылан барбыттара. Бары анаммыт үлэлэригэр үрдүк ситиһиһилэри көрдөрөр үлэһити райком салгыы үүннэрэн, райсэбиэт солбуйар бэрэссэдээтэлинэн аныыр. Онон оройуону бүтүннүүтүн салайсар үлэһит буола түһэр. Чурапчы оройуона салгыы сайдарыгар үгүс

туһалаах этиилэри киллэрэн, ону ылыннарар, олохтоох дьон биһирэбиллэрин кизэнник ылбыта. Виталий Михайлович биир улахан ситиһиһитинэн тыа оройуоннара бырамыысыланнай оройуоннары кытта ыкса шефтэһиһилэрэ этэ. Биһиги оройуонмут Нерюнгри оройуонун кытта шефтэһэн үгүс көмөлөрү ылбыппыт. Ити – улахан ситиһиһи этэ. Онтон да атын санга өрүттэр киллэриллибиттэрэ. Сааһыра барыытын саҕана, Чурапчы орто оскуолатыгар каадыры бөбөргөтүү боппуруоһа сытыытык турбутугар, бэйэтэ тылланан, оскуола дириэктэрин үлэтигэр көспүтэ. Манна эмиэ үлэ санга көрүнгүнэрин, уопуттарын киллэрэн, биһигини, оскуола дириэктэрдэрин, үрдүк салалта улаханник хамсаппытын өйдүүбүн. Оччотообу кэмгэ оскуола дириэктэрдэриттэн Виталий Михайлович эрэ оройуон үрдүк категориялаах оскуола дириэктэринэн ааттанар быһыылааҕа. Үлэлээбит үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, РСФСР норуотун үөрэбириитин туйгуна, СӨ үтүөлээх учуутала ааты ылбыта. Кэргэнэ Мария Дмитриевна – алын кылаас учуутала, РСФСР норуотун үөрэбириитин туйгуна, “Учууталлар учууталлара” анал бэлиэлээх, методист-учуутал, “Ураанхай саха оҕото” бырагыраама уонна босуо-

буяа ааптарынан буолар.

Неустроевтар үс оҕолорун – Сергейи, Марияны, Саргылаананы иитэн-үөрэттэрэн, олох кизэн суолугар үктэннэрдилэр, кинилэртэн билигин элбэх сиэннээхтэр. Утум салҕанар. Онон доборум Виталий Михайлович үлэтигэр ситиһиһилээх, дьоллоох олоҕу олорон ааста диэппин баҕарабын. Уол оҕо буолан дьэ туттан, оҕо төрөтөн, мас олордон – бу сиргэ кэлбит иһин толору ситиһэн барда дии саныыбын.

Биир улахан хомолтом диэн, доруобуйам мөлтөх буолан, чугас табаарыһым тиһэх суолугар атаарыга кыһан сылдыбытым, быраһаайдаспатым. Кини өлбүтүн олох итэбэйбэт курдукпун. Санаабар, Виталийым уруйдаабытынан-айхаллаабытынан бу киирэн кэлиэх курдук. Соҕотохсуйдум.

Виталий Михайлович туһунан сырдык өйдөбүл, кини бииргэ үлэлээбит, алтыспыт дьонун, кэллигэлэрин, үөрэнээччилэрин уонна өр сыл добор-атас буолбут дьонун сүрээбэр тыыннаах буолуоҕа.

Д.П.Чечебутов
педагогической үлэ бэтэрээнэ,
РСФСР оскуолатын үтүөлээх
учуутала,
СР норуодунай учуутала.

Официально

РАЙОННЫЙ СОВЕТ ДЕПУТАТОВ
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ
УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ
ТРЕТЬЯ (ВНЕОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ № 145
с. Чурапча от 13 апреля 2026 года

О внесении изменений и дополнений в Положение «О бюджетном процессе в муниципальном районе «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия)»

В соответствии с Бюджетным кодексом РФ, улусный (районный) Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), решает

Статья 1

Внести в Положение «О бюджетном процессе в муниципальном районе Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия), утвержденное решением от 27.06.2024 года № 67 улусного (районного) Совета депутатов МР «Чурапчинский улус» РС (Я), следующие изменения и дополнения:

1. Абзац второй статьи 12 изложить в следующей редакции:

«составляет, утверждает и ведет бюджетную смету в порядке, определяемом в соответствии со статьей 221 настоящего Бюджетного Кодекса РФ».

2. Пункт 6 статьи 31 дополнить абзацем вторым следующего содержания:

«При составлении и ведении сводной бюджетной росписи по источникам финансирования дефицита бюджета ее показатели утверждаются по главным администраторам источников финансирования дефицита бюджета, группам, подгруппам, статьям и видам источников финансирования дефицита бюджета.».

Статья 2

1. Контроль исполнения настоящего решения возложить на постоянную комиссию улусного (районного) Совета депутатов по планово-финансовой, бюджетной и налоговой политике.

***

УЛУСНЫЙ СОВЕТ ДЕПУТАТОВ
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ
УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ТРИДЦАТЬ
ТРЕТЬЯ (ВНЕОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ
РЕШЕНИЕ № 146
с. Чурапча от «13» апреля 2026 года

Об утверждении прогнозного плана приватизации муниципального имущества МР «Чурапчинский улус» на 2026 год

В соответствии с Федеральным законом от 21.12.2001 №178-ФЗ «О приватизации государственного и муниципального имущества» муниципального района «Чурапчинский улус», сессия улусного Совета депутатов решает:

1. Утвердить прогнозный план приватизации муниципального имущества муниципального района «Чурапчинский улус» на 2026 год, согласно приложению №1;

2. Уполномочить организацию по передаче в собственность муниципального имущества МКУ «Комитет по управлению муниципальным имуществом» МР «Чурапчинский улус» (председатель Макаров Л.С.);

3. Контроль за исполнением настоящего распоряжения решения возложить на постоянную депутатскую комиссию по планово-финансовой, бюджетной и налоговой политике улусного Совета депутатов;

4. Настоящее решение вступает в силу со дня подписания.

Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного)
Совета депутатов,
С.А.Саргыдаев,
глава муниципального района.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

Я, гражданин Максимов Олег Олегович, 27.12.1991 года рождения, привлечен к ответственности ч. 3 ст.291, ч.3 ст. 327 УК РФ.

Данное деяние я совершил необдуманно в чем раскаиваюсь, вину полностью признаю. В заглаживание вины, признаю всех отказаться от необдуманного шага, соблюдать и придерживаться законов РФ, не искать легких путей.

***

В связи с утерей диплома об окончании ЯСХТ 2013 года, на имя Душкиной Риммы Сергеевны, считать действительным.

КУТУРҔАН

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, тапталаах кэргэнэ, аҕалара, эһэлэрэ

ВЫРДЫЛИН Харламий Ананьевич

ыараханник ылдьан олохтон туораабытынан, “Мичил” уһууаан бэтэрээн үлэһитигэр, бииргэ үлэлээбит ытыктыыр кэллигэбитигэр Мария Дмитриевна Вырдылинаба, оҕолоругар, сиэннэригэр дириг кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Чурапчы улуһунаабы үөрэх салалтатын кэлэктиибэ, профсойууһа, “Мичил” уһууаан кэлэктиибэ, бэтэрээн үлэһиттэрэ.

Улуус
сонуннарын
бу сизгэнэн
киирэн көрүң

"САНА ОЛОХ"
хаһыат

Кылаабынай
эрэдээктэр
ГОРОХОВА
Людмила
Валентиновна

Тэрийээччилэр: СӨ Бырабыһтыыһыта, Саха
Өрөспүүбүлүтэтин "Сахабэчээт" Сууһарыһтылланнай
автономнай тэрилтэ.
Таһаарааччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай
к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. төл./факс: (411-2)
34-39-17 e-mail: sakhabechat@mail.ru. Российскай
Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с.

Эрэдээксийэ аадырыһа:
678670, Чурапчы сэл.,
П.Пинигин аат. уул., 26 а.
Төлөпүүннэригэр:
эрэдээктэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,

Аагтар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар маһды сөп түбэхэр буолбатах.
Сурукка ыйыһлар чакчылар кырдыктыахтарыгар эппитинэһи аагтар тус бэйэтэ
сүтэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 14 (120443). Кээмэйэ 2 бл. Ахсаана
770. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэҕэ биирдэ: бээтинсэҕэ тахсар.

Хаһыат 16.04.2026 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 17.04.2026 с. таҕыста.

